

บทที่ 3

แนวคิดเกี่ยวกับการควบคุมมลพิษทางน้ำจากโรงงานอุตสาหกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับการควบคุมมลพิษทางน้ำจากโรงงานอุตสาหกรรมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนี้มีมากมายหลายแนวคิด โดยผู้เขียนได้ศึกษาและจำแนกแนวคิดต่างๆ ออกเป็น 3 แนวทาง ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับการป้องกันมลพิษทางน้ำจากโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นการป้องกันไม่ให้โรงงานอุตสาหกรรมก่อให้เกิดมลพิษทางน้ำโดยเริ่มตั้งแต่กระบวนการก่อนการก่อตั้งโรงงาน แนวคิดเกี่ยวกับการควบคุมมลพิษทางน้ำจากโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นการดำเนินการให้มีการปล่อยมลพิษทางน้ำจากโรงงานอุตสาหกรรมให้เป็นไปโดยถูกต้องตามกฎหมาย และแนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมการจัดการมลพิษทางน้ำจากโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นมาตรการที่ส่งเสริมให้มาตรการทางกฎหมายอื่นๆ มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ แนวคิดต่างๆ ที่ได้นำเสนอในบทนี้เป็นการรวบรวมแนวคิดที่ได้มีการรับรองโดยบัญญัติไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในปัจจุบันแล้ว และแนวคิดที่มีการศึกษาวิจัยเพื่อรองรับการแก้ไขหรือการออกกฎหมายในอนาคต ดังนี้

3.1 แนวคิดเกี่ยวกับการป้องกันมลพิษทางน้ำจากโรงงานอุตสาหกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับการป้องกันมลพิษทางน้ำจากโรงงานอุตสาหกรรม หมายถึง การดำเนินการไม่ให้โรงงานอุตสาหกรรมก่อให้เกิดมลพิษทางน้ำ ทำให้เกิดน้ำเสีย หรือหากเคยเกิดขึ้นมาแล้วห้ามมิให้เกิดขึ้นอีกหรือเกิดผลกระทบน้อยที่สุด โดยมีแนวคิดที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

3.1.1 แนวคิดการตรวจสอบก่อนเริ่มประกอบกิจการโรงงานอุตสาหกรรม

การตรวจสอบก่อนเริ่มการประกอบกิจการโรงงานที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันมลพิษทางน้ำจากโรงงานอุตสาหกรรม คือ การตรวจสอบก่อนมีการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมว่าโรงงานดังกล่าวก่อให้เกิดปัญหามลพิษทางน้ำแก่แหล่งน้ำบริเวณใกล้เคียงหรือไม่ ซึ่งแนวคิดในการตรวจสอบก่อนเริ่มประกอบกิจการโรงงานนี้ เป็นขั้นตอนที่จะนำมาใช้ก่อนที่หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจในการออกใบอนุญาตจะได้พิจารณาออกใบอนุญาตให้ผู้ประกอบการดำเนินกิจการโรงงาน ซึ่งพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 ได้บัญญัติหลักการนี้ไว้แล้ว โดยการจำแนกโรงงานออกเป็น 3 จำพวก ได้แก่ โรงงานจำพวกที่ 1 โรงงานจำพวกที่ 2 และโรงงานจำพวกที่ 3 โดยคำนึงถึง

ความจำเป็นในการควบคุมดูแล การป้องกันเหตุเดือดร้อนรำคาญการป้องกันความเสียหาย และการป้องกันอันตรายตามระดับความรุนแรงของผลกระทบที่จะมีต่อประชาชนหรือสิ่งแวดล้อม ซึ่งการตรวจสอบก่อนเริ่มประกอบกิจการโรงงานจะสามารถทำได้เฉพาะกับโรงงานอุตสาหกรรมที่ กฎหมายกำหนดให้ต้องขออนุญาตก่อนเริ่มประกอบกิจการโรงงานเท่านั้น ได้แก่ โรงงานจำพวกที่ 3 นั้นเอง ส่วนโรงงานจำพวกที่ 1 ซึ่งประกอบกิจการได้ทันทีโดยไม่ต้องขออนุญาต และโรงงาน จำพวกที่ 2 ซึ่งต้องแจ้งให้ผู้อนุญาตทราบก่อนเท่านั้น จึงไม่อยู่ในข่ายของการตรวจสอบก่อน เริ่มประกอบกิจการ นอกจากนี้ มาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ให้อำนาจรัฐมนตรีว่าการ กระทรวงอุตสาหกรรมออกกฎกระทรวงเพื่อให้โรงงานบางจำพวกหรือทุกจำพวกต้องปฏิบัติตาม ในเรื่องต่างๆ เพื่อประโยชน์ในการควบคุมการประกอบกิจการโรงงาน เช่น กำหนดหลักเกณฑ์ เกี่ยวกับที่ตั้งของโรงงาน สภาพแวดล้อมของโรงงาน กำหนดมาตรฐานและวิธีการควบคุมการ ปลดปล่อยของเสีย มลพิษหรือสิ่งใดๆ ที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมซึ่งเกิดขึ้นจากการประกอบกิจการ โรงงาน เป็นต้น ซึ่งการปฏิบัติตามมาตรา 8 นี้ก็จะเป็นเงื่อนไขประกอบการพิจารณาออก ใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานอันเป็นการตรวจสอบก่อนเริ่มการประกอบกิจการโรงงานด้วย

3.1.2 แนวคิดการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม

แนวคิดการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (environmental impact assessment : EIA) คือ การป้องกันผลกระทบหรือมลพิษที่เกิดจากการประกอบกิจการโรงงานโดย ก่อนที่จะมีการประกอบกิจการโรงงานจำเป็นต้องมีการศึกษาผลกระทบของกิจกรรมโรงงานที่จะเกิดขึ้น อันอาจส่งผลกระทบต่อสภาพสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรบริเวณพื้นที่โครงการพัฒนาและรอบ โครงการ ทั้งในลักษณะของผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิต ไม่มีชีวิต ทั้งในระยะสั้นและยาว ดังนั้น จึงจำเป็นต้องศึกษาข้อมูลหลายด้าน เช่น พืช สัตว์ ดิน น้ำ อากาศ สุขภาพอนามัยของมนุษย์ เป็นต้น การจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม เป็นงานทางเทคนิคซึ่งอยู่บนพื้นฐาน ของการคาดการณ์ถึงความเปลี่ยนแปลงที่อาจจะเกิดขึ้นตามหลักวิชาการ คือ ชี้ให้เห็นถึง ผลกระทบที่เกิดขึ้น และจะต้องเสนอมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อม รวมทั้ง มาตรการติดตามตรวจสอบผลกระทบสิ่งแวดล้อมไว้อย่างเหมาะสม¹

¹ กองวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม, คู่มือประชาชน ระบบการวิเคราะห์ผลกระทบ สิ่งแวดล้อมของประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, 2544) น. 23-24.

การนำการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมมาใช้ในการป้องกันมลพิษทางน้ำจากโรงงานอุตสาหกรรม คือการกำหนดให้โรงงานอุตสาหกรรมที่อาจก่อหรือมีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดมลพิษทางน้ำจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ซึ่งปัจจุบันได้มีประกาศกระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม เรื่องกำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการที่ต้องมีรายงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ฉบับที่ 1, 2 และ 3 ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 9 ตุลาคม 2535, วันที่ 23 ตุลาคม 2535 และวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2539 ตามลำดับ กำหนดให้โครงการที่จะต้องทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม จำนวน 22 ประเภท เช่น อุตสาหกรรมผลิตสารออกฤทธิ์ อุตสาหกรรมประกอบกิจการเกี่ยวกับน้ำตาล อุตสาหกรรมผลิตเยื่อกระดาษ เป็นต้น ซึ่งครอบคลุมอุตสาหกรรมที่ก่อให้เกิดมลพิษทางน้ำอย่างรุนแรง เช่น อุตสาหกรรมประกอบกิจการเกี่ยวกับน้ำตาล แต่อย่างไรก็ตาม การกำหนดประเภทของโครงการที่ต้องมีรายงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมดังกล่าวไม่ครอบคลุมกิจการบางอย่างที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

นอกจากนี้ ในกรณีที่โครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม เป็นโครงการหรือกิจการซึ่งจะต้องได้รับอนุญาตจากทางราชการตามกฎหมายก่อนเริ่มการก่อสร้างหรือดำเนินการ ให้บุคคลผู้ขออนุญาตเสนอรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมต่อเจ้าหน้าที่ซึ่งมีอำนาจตามกฎหมายนั้น และต่อสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในการเสนอรายงานดังกล่าวอาจจัดทำเป็นรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น² (initial environmental examination ; IEE) ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่รัฐมนตรีกำหนดก็ได้ ทั้งนี้ ก็เพื่อเป็นการประเมินผลกระทบเบื้องต้น โดยอาศัยข้อมูลพื้นฐานระดับทุติยภูมิ แผนที่ภูมิประเทศ ที่ตั้งโครงการ ความเข้าใจในลักษณะของโครงการ และการออก

² พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535

มาตรา 48 บัญญัติว่า “ในกรณีที่โครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ตามมาตรา 46 เป็นโครงการหรือกิจการซึ่งจะต้องได้รับอนุญาตจากทางราชการตามกฎหมายก่อนเริ่มการก่อสร้างหรือดำเนินการ ให้บุคคลผู้ขออนุญาตเสนอรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมต่อเจ้าหน้าที่ซึ่งมีอำนาจตามกฎหมายนั้น และต่อสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม ในการเสนอรายงานดังกล่าวอาจจัดทำเป็นรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้นตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่รัฐมนตรีกำหนดตามมาตรา 46 วรรคสอง ก็ได้ ฯลฯ”

ภาคสนามสำรวจพื้นที่โดยประเด็นสำคัญที่จะต้องพิจารณาในภาพรวมของความสัมพันธภาพทั้ง 4 ด้าน ทั้งด้านนิเวศ ห่วงโซ่อาหาร เศรษฐศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม เป็นต้น³

3.1.3 แนวคิดการป้องกันโดยใช้เทคโนโลยีสะอาด⁴

ในอดีตมีมาตรการใช้อุปกรณ์ควบคุมการระบายมลพิษจากแหล่งกำเนิดมลพิษเพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด ซึ่งเป็นมาตรการควบคุมที่เรียกว่า end of pipe แต่ปัจจุบันมีการสนับสนุนให้มีการใช้มาตรการในการป้องกันการเกิดปัญหามลพิษ โดยการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาทดแทนซึ่งช่วยลดปัญหามลพิษ แต่การควบคุมการระบายมลพิษจากแหล่งกำเนิดมลพิษโดยใช้อุปกรณ์ยังคงมีความจำเป็นซึ่งควรนำหลักการทั้งสองมาดำเนินการควบคู่กันไป เพื่อให้มีประสิทธิผลมากขึ้น

เทคโนโลยีสะอาด (cleaner technology) หมายถึง การปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงกระบวนการผลิต หรือผลิตภัณฑ์เพื่อให้การใช้วัตถุดิบ พลังงานและทรัพยากรธรรมชาติเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเป็นการลดมลพิษที่แหล่งกำเนิด รวมถึงการเปลี่ยนวัตถุดิบ การใช้ซ้ำ และการนำกลับมาใช้ใหม่ เพื่อลดของเสียให้เหลือน้อยที่สุด การดำเนินงานในลักษณะนี้จะเรียกว่า “WIN – WIN” คือ เป็นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและลดต้นทุนการผลิตไปพร้อมกัน โดยมีการดำเนินงานเทคโนโลยีสะอาด ได้แก่ การป้องกันมลพิษ (pollution prevention) หรือการลดของเสียให้เหลือน้อยที่สุด โดยใช้กลยุทธ์ในการแยกสารมลพิษที่ปล่อยออกจากทุกขั้นตอนของกระบวนการผลิต ซึ่งถือเป็นแหล่งกำเนิดของเสีย หรือลดปริมาณและความเข้มข้นขององค์ประกอบในน้ำเสียด้วยการใช้ซ้ำ (reuse) หรือการนำกลับไปใช้ใหม่ในกระบวนการผลิตเดิม (internal recycling) หรือ นำไปใช้ใหม่เพื่อเป็นวัตถุดิบหลักหรือวัตถุดิบเสริมในกระบวนการผลิตอื่น (external recycling) จนกระทั่งเหลือน้ำเสียที่ไม่สามารถหาวิธีนำไปใช้ประโยชน์ได้แล้วจะทำการบำบัดให้ถูกต้องตามหลักวิชาการต่อไป ซึ่งจะเห็นได้ว่าการใช้เทคโนโลยีสะอาดช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและลดต้นทุนการผลิตให้แก่โรงงาน จึงควรมีการออกกฎหมายกำหนดให้โรงงานอุตสาหกรรมต้องใช้เทคโนโลยีสะอาดต่อไป

³ <<http://kromchol.rid.go.th/ffd/environment2/knowledge/IEE-weir.html>>

⁴ กรมโรงงานอุตสาหกรรม, ตำราระบบบำบัดมลพิษน้ำ, พิมพ์ครั้งที่ 2

(กรุงเทพฯ : สำนักเทคโนโลยีสิ่งแวดล้อมโรงงาน กรมโรงงานอุตสาหกรรม, 2548), น. 4-1.

ปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายบังคับให้ผู้ประกอบการโรงงานอุตสาหกรรมต้องใช้เทคโนโลยีสะอาดในกระบวนการผลิต แต่มีการนำเทคโนโลยีสะอาดมาใช้เป็นมาตรการส่งเสริมการจัดการของโรงงาน ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งกรมควบคุมมลพิษและกรมโรงงานอุตสาหกรรมได้มีนโยบายส่งเสริมให้โรงงานอันเป็นแหล่งกำเนิดมลพิษใช้เทคโนโลยีสะอาดในกระบวนการการผลิตของโรงงาน โดยโรงงานที่ใช้เทคโนโลยีสะอาดอาจสามารถขอสิทธิประโยชน์ได้ เช่น ได้รับค่าธรรมเนียมใบอนุญาตประกอบการโรงงาน สามารถนำเงินกองทุนสิ่งแวดล้อมมาใช้ลดหย่อนภาษีนำเข้าสำหรับอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีสะอาด เป็นต้น

3.2 แนวคิดเกี่ยวกับการควบคุมมลพิษทางน้ำจากโรงงานอุตสาหกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับการควบคุมมลพิษทางน้ำจากโรงงานอุตสาหกรรม หมายถึง แนวคิดในการดำเนินการควบคุมโรงงานอุตสาหกรรมให้มีการปล่อยมลพิษทางน้ำโดยถูกต้องตามกฎหมาย เพื่อไม่ให้โรงงานอุตสาหกรรมปล่อยมลพิษ ทางน้ำออกสู่สิ่งแวดล้อมจนเกิดปัญหา โดยมีแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมมลพิษทางน้ำจากโรงงานอุตสาหกรรม ดังนี้

3.2.1 แนวคิดเรื่องการกำหนดมาตรฐาน

การส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมจะต้องมีการกำหนดนโยบาย เป้าหมายหรือสิ่งที่ต้องการให้ชัดเจนเพื่อจะทำให้สามารถปฏิบัติตามนโยบายและเป้าหมายนั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการกำหนดเป้าหมายหรือมาตรฐานไว้ให้ชัดเจน หลังจากนั้นจึงจะได้มีการนำมาตราฐานดังกล่าวไปเป็นพื้นฐานในการพิจารณาว่าจะต้องดำเนินการอย่างไรบ้างตามที่ได้กำหนดเป้าหมายหรือมาตรฐานไว้⁵ โดยสามารถแบ่งการกำหนดค่ามาตรฐานของสิ่งแวดล้อมได้ ดังนี้

3.2.1.1 การกำหนดเป็นค่ามาตรฐานของสิ่งแวดล้อมโดยรวม⁶

การกำหนดค่ามาตรฐานของสิ่งแวดล้อมโดยรวม (ambient standard) กำหนดขึ้นมาโดยมีวัตถุประสงค์ที่จะตรวจสอบว่าค่ามาตรฐานมลพิษรอบๆ บริเวณที่ตรวจวัดนั้นมีค่ามาตรฐาน

⁵ อำนาจ วงศ์บัณฑิต, กฎหมายสิ่งแวดล้อม, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2545), น. 184.

⁶ สุณีย์ มัลลิกะมาลย์, การบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อม, , พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2542), น. 191.

สูงต่ำเพียงใด และอยู่ในอัตราที่จะก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและมนุษย์มากน้อยเพียงใด สมควรที่จะมีมาตรการใดที่จะลดมลพิษบริเวณนั้นมากน้อยหรือไม่เพียงใด หรือเพื่อที่จะเตือนภัยประชาชนถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมบริเวณนั้น

ในเรื่องของมาตรฐานคุณภาพน้ำ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ได้ให้อำนาจคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติในการกำหนดมาตรฐานคุณภาพน้ำ โดยคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติได้ออกประกาศ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2537) ลงวันที่ 20 มกราคม 2537 กำหนดมาตรฐานคุณภาพน้ำในแหล่งน้ำผิวดิน⁷ โดยจำแนกตามประเภทของแหล่งน้ำและวิธีการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำ ได้แก่ น้ำในแม่น้ำ ลำคลอง หนอง บึง ทะเลสาบ อ่างเก็บน้ำ และแหล่งน้ำสาธารณะอื่นๆ ที่อยู่ภายในพื้นแผ่นดิน โดยแบ่งแหล่งน้ำผิวดินออกเป็น 5 ประเภท ซึ่งมีความแตกต่างกันในคุณลักษณะและการใช้ประโยชน์

3.2.1.2 การกำหนดเป็นค่ามาตรฐานของสิ่งแวดล้อมจากแหล่งกำเนิดมลพิษ⁸

การกำหนดเป็นค่ามาตรฐานของสิ่งแวดล้อมจากแหล่งกำเนิดมลพิษ (effluent standard) มีวัตถุประสงค์ที่จะควบคุมการปล่อยมลพิษของแหล่งกำเนิดมลพิษ โดยวัดค่ามาตรฐานคุณภาพ ณ จุดที่ปล่อยมลพิษจากแหล่งกำเนิดมลพิษออกสู่สิ่งแวดล้อมภายนอกแหล่งนั้นๆ⁹ การกำหนดเป็นค่ามาตรฐานของสิ่งแวดล้อมจากแหล่งกำเนิดมลพิษ หรือการกำหนดมาตรฐานควบคุมมลพิษจากแหล่งกำเนิดเป็นมาตรการอย่างหนึ่งในการลดปริมาณและความเข้มข้นของมลพิษที่ระบายออกสู่สภาพแวดล้อมและมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับการกำหนดมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อม

ในเรื่องนี้ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ได้ให้อำนาจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์และสิ่งแวดล้อม (เดิม) ปัจจุบัน คือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม¹⁰ โดยคำแนะนำของคณะกรรมการควบคุมมลพิษ และโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา กำหนดมาตรฐานควบคุมมลพิษจากแหล่งกำเนิดสำหรับควบคุมการระบายน้ำทิ้ง ได้มีการออกประกาศ

⁷ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 111 ตอน 16 ง วันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2537

⁸ เฟิงอ้าง, น. 198.

⁹ อำนาจ วงศ์บัณฑิต, อ้างแล้ว เิงอรรถที่ 5, น. 191.

¹⁰ โปรดดูพระราชบัญญัติปรับปรุง กระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545

กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม (เดิม)¹¹ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2539) เรื่อง การกำหนดมาตรฐานควบคุมการระบายน้ำทิ้งจากแหล่งกำเนิดประเภทโรงงานอุตสาหกรรมและนิคมอุตสาหกรรม นอกจากนี้ พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 ก็ได้มีการออกประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2539) ออกตามความในพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 เรื่อง กำหนดคุณลักษณะน้ำทิ้งที่ระบายออกจากโรงงาน ซึ่งประกาศทั้งสองฉบับมีการกำหนดค่ามาตรฐานเดียวกัน การกำหนดมาตรฐานดังกล่าวนี้ใช้บังคับกับโรงงานที่ระบายน้ำทิ้งลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะทุกแห่งทั่วประเทศ โดยไม่ได้คำนึงถึงความสามารถในการรองรับความสกปรกของแหล่งน้ำ จึงได้มีข้อวิจารณ์ในปัจจุบันว่ามาตรฐานดังกล่าวนี้ไม่มีความยืดหยุ่น ไม่เหมาะสมและไม่สามารถควบคุมมลพิษทางน้ำจากโรงงานอุตสาหกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงมีแนวคิดที่จะนำการกำหนดมาตรฐานโดยคำนึงความสามารถในการรองรับความสกปรกของแหล่งน้ำมาใช้ ประกอบกับการการใช้ระบบอนุญาตระบายมลพิษ (permit system) มาใช้ควบคุมการระบายมลพิษทางน้ำจากโรงงานอุตสาหกรรมต่อไปในอนาคต

3.2.2 แนวคิดการกำหนดให้มีระบบบำบัดน้ำเสีย

การบำบัดน้ำเสีย หมายถึง กระบวนการทำหรือปรับปรุงน้ำเสียเพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานควบคุมการระบายน้ำทิ้ง¹² ระบบบำบัดน้ำเสียมีความสำคัญในการควบคุมมลพิษทางน้ำจากโรงงานอุตสาหกรรมให้มีค่ามาตรฐานน้ำทิ้งตามที่กฎหมายกำหนด

พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ได้กำหนดให้เป็นหน้าที่ของเจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษมีหน้าที่ต้องก่อสร้าง ติดตั้ง หรือจัดให้มีระบบบำบัดน้ำเสียหรือระบบกำจัดของเสีย ซึ่งหากยังไม่ได้ก่อสร้างหรือจัดให้มีระบบบำบัดน้ำเสียก็ให้มีหน้าที่ต้องหน้าที่ต้องจัดส่งน้ำเสียที่เกิดจากการดำเนินกิจการของตนไปทำการบำบัดหรือกำจัดโดยระบบบำบัดน้ำเสียรวมหรือระบบกำจัดของเสียรวมที่มีอยู่ภายในเขตควบคุมมลพิษหรือเขตท้องที่นั้น และพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 ได้ให้อำนาจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมออกกฎกระทรวงเพื่อกำหนดให้โรงงานจำพวกใดจำพวกหนึ่งหรือทุกจำพวก

¹¹ ปัจจุบัน คือ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

¹² ประกาศกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ฉบับที่ 4 (พ.ศ.2539)

เรื่อง กำหนดประเภทของโรงงานอุตสาหกรรมและนิคมอุตสาหกรรมเป็นแหล่งกำเนิดมลพิษที่จะต้องถูกควบคุมการปล่อยน้ำเสียลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะ หรือออกสู่สิ่งแวดล้อม

ต้องปฏิบัติตามในการกำหนดมาตรฐานและวิธีการควบคุมการปล่อยของเสีย มลพิษหรือสิ่งใดๆ ที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งเกิดขึ้นจากการประกอบกิจการโรงงานเพื่อประโยชน์ในการควบคุมการประกอบกิจการโรงงานซึ่งรวมถึงการกำหนดให้โรงงานต้องมีระบบบำบัดน้ำเสียด้วย รายละเอียดจะได้นำเสนอในบทต่อไป

3.2.3 แนวคิดเรื่องผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย

หลักการ “Polluter Pays Principle” หรือ PPP หมายถึง ผู้ก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อมจะต้องรับผิดชอบจ่ายค่าเสียหายหรือค่าใช้จ่ายในการป้องกันและการควบคุมมลพิษสิ่งแวดล้อมตลอดจนการทำให้กลับสู่สภาพเดิม ซึ่งเป็นการนำหลักการทางเศรษฐศาสตร์มาใช้กับสิ่งแวดล้อม¹³

จากแนวคิดนี้ทำให้มีการนำเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์มาใช้ในการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยการใช้แนวทางการเงินการคลังมาสร้างแรงจูงใจให้ผู้ประกอบการดำเนินการลดการผลิตที่ก่อให้เกิดของเสียหรือมลพิษ ซึ่งมีเครื่องมือสำคัญหลายประการ โดยพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 ได้บรรจุหลักการดังกล่าวในเรื่องกองทุนสิ่งแวดล้อมในรูปแบบของเงินอุดหนุนและเงินกู้ ภาษีเงินได้ที่ขอลดให้สำหรับผู้เชี่ยวชาญต่างประเทศที่เข้ามาช่วยด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม ภาษีสรรพสามิตสำหรับเครื่องจักร เครื่องมือ อุปกรณ์ในการจัดการสิ่งแวดล้อม และค่าบริการจัดการน้ำเสียรวม ซึ่งอยู่ภายใต้หลักการผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่ายนี้ รวมถึงการส่งเสริมการลงทุนของเอกชนเพื่อลดภาระทางการเงินด้วย¹⁴ และพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 ได้บรรจุหลักการนี้ไว้ด้วยในกรณีที่หน่วยงานทางราชการสามารถเข้าไปดำเนินการจัดการแก้ไขปรับปรุงโรงงานเพื่อให้เป็นไปตามที่ได้ออกคำสั่งกรณีผู้ประกอบการฝ่าฝืนกฎหมาย โดยคิดค่าใช้จ่ายและเบี่ยงปรับจากผู้ประกอบการโรงงาน รวมทั้งการกำหนดให้มีบุคลากรด้านสิ่งแวดล้อมประจำโรงงานเพื่อควบคุมการปล่อยมลพิษ ซึ่งเป็นไปตามหลักการนี้

นอกจากนี้ กรมโรงงานอุตสาหกรรมได้ดำเนินโครงการศึกษาเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับมลพิษทางน้ำเพื่อนำมาใช้ต่อไปในอนาคต ดังนี้

¹³ สุณีย์ มัลลิกะมาลย์, “ทางเลือกหนึ่งในการเยียวยาผู้เสียหายจากปัญหามลพิษ”, *ดูลดพาน*, เล่มที่ 1 ปีที่ 43, (มกราคม – มีนาคม 2539), น. 104.

¹⁴ สุณีย์ มัลลิกะมาลย์, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 6*, น. 188

3.2.3.1 การกำหนดค่าการปล่อยมลพิษ¹⁵

การกำหนดค่าการปล่อยมลพิษ (emission charge : EC) คือ ค่าเรียกเก็บจากผู้ประกอบกิจการโรงงานในกรณีที่มีการปล่อยมลพิษออกนอกบริเวณโรงงาน โดยคำนึงถึงความสูญเสียทางสิ่งแวดล้อมและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน โรงงานอุตสาหกรรมที่ระบายน้ำทิ้งออกสู่สิ่งแวดล้อมภายนอกบริเวณโรงงานจะต้องจ่ายค่าการปล่อยมลพิษให้กรมโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งจะจ่ายเป็นจำนวนมากหรือน้อยนั้นขึ้นอยู่กับปริมาณมลพิษที่ปล่อยออก ทั้งนี้ เงินที่เก็บได้จะนำมาเก็บไว้ในกองทุนการจัดการมลพิษโรงงานเพื่อใช้เป็นทุนหมุนเวียน และช่วยเหลือหรืออุดหนุนการดำเนินการจัดการมลพิษโรงงาน เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โรงงานอุตสาหกรรมจะถูกแบ่งเป็น 2 ประเภทการเก็บค่าการปล่อยมลพิษ ได้แก่ โรงงานอุตสาหกรรมประเภทที่ถูกจัดเก็บแบบอัตราคงที่ ซึ่งเป็นโรงงานอุตสาหกรรมที่มีปริมาณบีโอดีของน้ำเสียก่อนเข้าสู่ระบบบำบัด (BOD load of influent) น้อยกว่า 100 กิโลกรัมต่อวัน และ โรงงานอุตสาหกรรมประเภทที่ถูกจัดเก็บแบบอัตราแปรผัน ซึ่งเป็นโรงงานอุตสาหกรรมที่มีปริมาณบีโอดีของน้ำเสียก่อนเข้าสู่ระบบบำบัดตั้งแต่ 100 กิโลกรัมต่อวันขึ้นไป

3.2.3.2 การกำหนดค่าการจัดการมลพิษ¹⁶

การกำหนดค่าการจัดการมลพิษ (pollution management fee : PMF) เป็นเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ที่มีวัตถุประสงค์ในการช่วยเหลือและส่งเสริมโรงงานอุตสาหกรรมที่กำเนิดน้ำเสียซึ่งมีปริมาณบีโอดีสูง ให้นำมาตรวจลดมลพิษไปใช้ในการจัดการผลผลิตของโรงงาน ไม่ว่าจะเป็นการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีหรืออุปกรณ์การผลิต การปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงวัตถุดิบ การปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงผลิตภัณฑ์ การปรับปรุงวิธีการทำงานหรือการจัดการ การใช้ซ้ำหรือหมุนเวียนกลับมาใช้ใหม่โดยในระหว่างดำเนินการตามแผนงานโครงการค่าการจัดการมลพิษ โรงงานจะได้รับการยกเว้นค่าการปล่อยมลพิษเพื่อให้โรงงานมีเงินทุนสำหรับการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงเพื่อลดมลพิษ และหลังจากที่ได้ดำเนินการลดมลพิษเรียบร้อยแล้ว โรงงานจะกลับเข้าสู่ระบบค่าการปล่อยมลพิษอีกครั้ง โดยจะจ่ายค่าการปล่อยมลพิษที่น้อยลง อย่างไรก็ตามหากโรงงานไม่สามารถลดมลพิษได้ตามเวลาและเป้าหมายที่กำหนดไว้ โรงงานจะต้องจ่ายค่าการปล่อยมลพิษประจำปีที่ผ่านมาทั้งหมดรวมทั้งดอกเบี้ยด้วย

¹⁵ บทสรุปฉบับผู้บริหาร การประยุกต์ใช้หลักการทางเศรษฐศาสตร์ในการจัดการมลพิษโรงงาน (ระยะที่ 1) กรมโรงงานอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม 2548 น. 1 – 2.

¹⁶ เฟิงอ๋าง, น. 2.

3.3 แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมการจัดการมลพิษทางน้ำจากโรงงานอุตสาหกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมการจัดการมลพิษทางน้ำจากโรงงานอุตสาหกรรม หมายถึง แนวคิดในการจูงใจให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษ คือ โรงงานอุตสาหกรรม ดูแลการปล่อยมลพิษทางน้ำออกสู่สิ่งแวดล้อมอย่างเคร่งครัดและการพยายามที่จะลดมลพิษที่แหล่งกำเนิด ให้เป็นไปตามกฎหมาย ตลอดจนการจัดการต่างๆ ในกรณีที่โรงงานก่อให้เกิดปัญหาขึ้น ทั้งนี้ เพื่อส่งเสริมให้การบังคับใช้กฎหมายในการควบคุมมลพิษทางน้ำ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ดังนี้

3.3.1 แนวคิดมาตรฐานระบบการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม¹⁷

มาตรฐานระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม ISO 14001 (environment management system : EMS) เป็นมาตรฐานที่มีความสำคัญมากเพราะกำหนดขึ้นเพื่อสนับสนุนการรักษาสิ่งแวดล้อมของหน่วยงาน หรือองค์กร ที่ครอบคลุมถึงการจักระบบ โครงสร้างองค์กร การกำหนด ความรับผิดชอบ การปฏิบัติงาน ระเบียบปฏิบัติกระบวนการและการใช้ทรัพยากรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อให้มีการจัดการและสร้างจิตสำนึกที่ดีร่วมกันในการรักษาไว้ซึ่งสิ่งแวดล้อมที่ดี ทั้งในหน่วยงานและรวมไปถึงชุมชนใกล้เคียง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนอีกด้วย

องค์กรที่จะได้รับการรับรองมาตรฐานระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม ISO14000 ต้องดำเนินการตามหลักการ ดังนี้

(1) นโยบายสิ่งแวดล้อม (environmental policy) การจัดการสิ่งแวดล้อมเริ่มด้วยผู้บริหารสูงสุดขององค์กรต้องมีความมุ่งมั่นที่จะดำเนินการอย่างจริงจัง และกำหนดนโยบายสิ่งแวดล้อมขององค์กรขึ้น เพื่อเป็นแนวทางการดำเนินงานขององค์กร

(2) การวางแผน (planning) เมื่อจัดทำนโยบายสิ่งแวดล้อมแล้ว ต้องวางแผนการดำเนินงานให้สอดคล้องกับนโยบายสิ่งแวดล้อม เช่น มีการแจกแจงรายละเอียดของกิจกรรมต่างๆ ในองค์กรที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม แจกแจงข้อกำหนดทางกฎหมายที่องค์กรต้องปฏิบัติตาม วัตถุประสงค์และเป้าหมายของกิจกรรมต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

(3) การดำเนินงาน (implememtation) เพื่อให้การดำเนินการจัดการสิ่งแวดล้อมเป็นไปตามแผนที่วางไว้ องค์กรต้องดำเนินการต่างๆ เช่น กำหนดโครงสร้าง และบุคคลที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการสิ่งแวดล้อมให้ชัดเจน เผยแพร่ให้พนักงานในองค์กรทราบถึงความสำคัญ

¹⁷ <<http://www.tisi.go.th/standardization/definition.html>>

ในการจัดการสิ่งแวดล้อมรวมทั้งการจัดฝึกอบรมให้ความรู้แก่พนักงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อม จัดทำและควบคุมเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

(4) การตรวจสอบและแก้ไข (checking and corrective action) ได้แก่ การดำเนินการติดตามและวัดผลการดำเนินงาน โดยเปรียบเทียบกับแผนที่วางไว้ การแจกแจงสิ่งต่างๆที่ไม่เป็นไปตามแผนที่กำหนด และตรวจประเมินการจัดการสิ่งแวดล้อมเป็นระยะ

(5) การทบทวน (management review) ผู้บริหารองค์กรต้องทบทวนระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมในระยะเวลาที่เหมาะสมเพื่อให้การจัดการสิ่งแวดล้อมมีการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

ปัจจุบันกระทรวงอุตสาหกรรมได้นำมาตรการนี้มาใช้ยกเว้นค่าธรรมเนียมรายปีให้แก่ผู้ประกอบการโรงงานที่ได้รับการรับรองมาตรฐานด้านระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมจากกระทรวงอุตสาหกรรม โดยได้มีการออกกฎกระทรวงว่าด้วยการยกเว้นค่าธรรมเนียมรายปีให้แก่ผู้ประกอบการโรงงาน พ.ศ. 2547 โดยอาศัยอำนาจรัฐมนตรีกว่ากระทรวงอุตสาหกรรมตามความในมาตรา 6 ในการออกกฎกระทรวงยกเว้นค่าธรรมเนียม ซึ่งเป็นการจูงใจให้ผู้ประกอบการโรงงานที่จะนำมาตรฐานระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม ISO 14001 มาใช้ในการประกอบการโรงงานอุตสาหกรรม และได้มีการบรรจุหลักการดังกล่าวไว้ในนโยบายของกระทรวง คือ ยุทธศาสตร์กระทรวงอุตสาหกรรม ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2551 อีกด้วย

3.3.2 แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

หน้าที่การคุ้มครองดูแลสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติของประเทศ ในอดีตเป็นของภาครัฐซึ่งทำให้เกิดการสะสมของมลพิษในสิ่งแวดล้อมและการทำลายธรรมชาติ เนื่องจากปัญหา มีจำนวนมากแต่เจ้าหน้าที่ของรัฐมีไม่เพียงพอ จึงเกิดแนวคิดขึ้นใหม่ว่า สิ่งแวดล้อมเป็นของประชาชนทุกคนในประเทศ เพราะฉะนั้น จึงเป็นหน้าที่ของทุกคนที่จะดูแลปกป้อง มิให้สิ่งแวดล้อมถูกทำลาย โดยเริ่มจากการสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนตระหนักในคุณค่าของสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติที่ต้องหวงแหน ส่วนสำคัญของการสร้างจิตสำนึก คือ การให้ความรู้ เมื่อประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีต่อทุกคนแล้ว ก็จะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพิทักษ์สิ่งแวดล้อมด้วย โดยรัฐต้องสนับสนุนและผลักดันให้เกิดขึ้นมา ซึ่งรัฐจะต้องมีความพร้อมและให้สิทธิแก่ประชาชนที่จะรับรู้ข้อมูลข่าวสารของทางราชการ การแสดงความคิดเห็น การตรวจตราเฝ้าระวังดูแลรักษา

เป็นต้น โดยอาจต้องมีกฎหมายรองรับเพื่อให้เกิดประสิทธิผล¹⁸ ทั้งนี้ ระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชนแยกออกได้เป็น 6 ระดับ ดังนี้¹⁹

ระดับที่หนึ่ง ร่วมรับรู้ หมายถึง รัฐได้ให้ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับโครงการหรือกิจกรรมแก่ประชาชนเมื่อรัฐมีความคิดริเริ่มหรือมีนโยบายที่จะให้มีโครงการหรือกิจกรรมนั้นๆ

ระดับที่สอง ร่วมคิด ร่วมแสดงความคิดเห็น หมายถึง เมื่อประชาชนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารจากรัฐแล้ว ประชาชนก็จะร่วมแสดงความคิดเห็นเพื่อหน่วยงานเจ้าของโครงการหรือผู้มีอำนาจตัดสินใจจะได้นำไปใช้ประกอบการพิจารณาต่อไป

ระดับที่สาม ร่วมพิจารณา ร่วมตัดสินใจ หมายถึง ร่วมพิจารณาเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับโครงการหรือกิจกรรม

ระดับที่สี่ ร่วมดำเนินการ หมายถึง ร่วมในการลงทุนร่วมในการคัดเลือกผู้ปฏิบัติงานหรือร่วมปฏิบัติงานเอง หรือเป็นการร่วมดำเนินการด้วยการลงทุนถือหุ้นก็ยอมถือว่ามีกรร่วมดำเนินการได้

ระดับที่ห้า ร่วมติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล หมายถึง การร่วมตรวจสอบและติดตามการดำเนินการตามโครงการหรือกิจกรรมนั้นๆ ว่าเป็นไปตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์หรือไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเป็นโครงการหรือกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมแล้วได้มีการนำมาตรการลดผลกระทบมาใช้หรือไม่ มีการใช้ระบบการติดตามตรวจสอบเพื่อป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นหรือไม่ การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการพิทักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมากเพราะประชาชนทำหน้าที่คอยเฝ้าระวังและเตือนภัยการดำเนินโครงการเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาได้ทันที่ก่อนที่จะมีผลร้ายเกิดขึ้น นอกจากนี้ ต้องมีการประเมินผลว่าการดำเนินการนั้นๆ บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์หรือไม่ และผลของการดำเนินการเป็นอย่างไร เพื่อจะได้เป็นแนวทางในการพิจารณานำเอามาตรการที่เหมาะสมมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

¹⁸ สุณีย์ มัลลิกะมาลย์, *อ้างแล้ว* *เชิงอรรถที่ 6*, น. 33 – 34.

¹⁹ สุณีย์ มัลลิกะมาลย์, *รัฐธรรมนูญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545), น. 57 – 62.

ระดับที่หก ร่วมรับผล หมายถึง การดำเนินการโครงการหรือกิจกรรมที่ดำเนินไปแล้ว ย่อมได้มาซึ่งผลประโยชน์และผลกระทบทั้งที่เป็นด้านบวกและด้านลบทั้งต่อประชาชนและต่อ สิ่งแวดล้อม โดยที่ประชาชนหลีกเลี่ยงไม่พ้นที่จะต้องรับเอาผลที่เกิดขึ้นมานั้น

โดยพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ได้กำหนดให้ประชาชนมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมหลายกรณี เช่น การได้รับทราบข้อมูลและข่าวสารจากทางราชการ การร้องเรียนกล่าวโทษผู้กระทำผิดต่อ เจ้าพนักงาน เป็นต้นนอกจากนี้ ยังกำหนดให้องค์กรเอกชนมีสิทธิขอจดทะเบียนเป็นองค์กรเอกชน ด้านการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งอาจได้รับการช่วยเหลือหรือได้รับการ สนับสนุนจากทางราชการในเรื่องต่างๆ เช่น การประชาสัมพันธ์ การช่วยเหลือในเรื่องกิจกรรม เพื่อคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น มีข้อน่าสังเกตว่า ในทางปฏิบัติ มักมีข้อโต้แย้งกันอยู่เสมอว่า ประชาชนมีสิทธิเหล่านี้จริงหรือไม่ เพราะบทบัญญัตินี้ใช้ข้อความ ว่า “อาจ” ซึ่งแสดงถึงความไม่แน่นอนว่า บุคคลนั้นอาจมีสิทธิหรืออาจไม่มีสิทธิก็ได้ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับ ว่ามีกฎหมายเฉพาะได้บัญญัติไว้ว่าอย่างไร

กล่าวโดยสรุปเกี่ยวกับแนวคิดในการควบคุมมลพิษทางน้ำจากโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งจำแนกออกได้เป็น แนวคิดในการป้องกัน ควบคุม และส่งเสริมการจัดการ เริ่มจากการป้องกัน มลพิษทางน้ำจากโรงงานอุตสาหกรรมตั้งแต่ก่อนการประกอบกิจการ ด้วยการตรวจสอบก่อนที่จะ มีการประกอบกิจการโรงงานผ่านระบบใบอนุญาตในการขอจัดตั้งโรงงานเฉพาะโรงงานจำพวกที่ 3 มีการกำหนดเขตพื้นที่ในการตั้งโรงงานเพื่อการป้องกันมลพิษ และบางโครงการที่มีผลกระทบต่อ สิ่งแวดล้อมจะต้องผ่านกระบวนการจัดทำรายงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ การป้องกันมลพิษทางน้ำจากโรงงานอุตสาหกรรมสามารถทำได้ด้วยการให้โรงงานอุตสาหกรรมใช้ เทคโนโลยีสะอาดเพื่อลดมลพิษทางน้ำและของเสียอื่นๆ อันเกิดจากกระบวนการผลิตให้มากที่สุด

เมื่อโรงงานได้รับอนุญาตให้ประกอบกิจการโรงงานแล้ว ในระหว่างการประกอบกิจการ โรงงานจะต้องปล่อยมลพิษทางน้ำให้ถูกต้องตามค่ามาตรฐานที่กฎหมายกำหนด โดยมีการติดตั้ง ระบบบำบัดน้ำเสีย การมีบุคลากรทางด้านสิ่งแวดล้อม และเพื่อให้การควบคุมดูแลเป็นไปอย่างมี ประสิทธิภาพก็ต้องอาศัยเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์มาช่วย ทั้งนี้ จะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการติดตามตรวจสอบ เฝ้าระวัง ดูแลรักษาคุณภาพน้ำในแหล่งน้ำสาธารณะและ พฤติกรรมในการก่อกมลพิษทางน้ำของโรงงานอุตสาหกรรม ตลอดจนการดำเนินการของเจ้าหน้าที่ ของรัฐให้เป็นไปโดยถูกต้องตามกฎหมายด้วย โดยแนวคิดส่วนใหญ่ที่กล่าวมาข้างต้นนี้ได้มีการ บัญญัติรับรองไว้ในพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 และ

พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 แล้ว และมีการบังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน แต่อย่างไรก็ตาม ยังคงมี ปัญหาบางประการที่เกิดขึ้นจากการบังคับใช้กฎหมายเหล่านั้น ซึ่งจะต้องมีการศึกษาวิเคราะห์ เพื่อปรับปรุงแก้ไข ตลอดจนนำแนวคิดใหม่ๆ มาปรับใช้ในการควบคุมมลพิษทางน้ำจากโรงงาน อุตสาหกรรมให้เกิดประสิทธิภาพต่อไป